

N. V. Matiushenko

PRACTICALLY-ORIENTED TRAINING OF FUTURE TEACHERS MAJORING IN HUMANITARIAN SCIENCES BY MEANS OF PRODUCTIVE TECHNOLOGIES

The article is dedicated to the problem of practically oriented professional training of humanitarian teachers with the help of productive technologies. The article aims at clarifying the concept of “practically oriented training”. The article contains information about the topicality of humanitarian teachers preparation under existing contemporary social and economical conditions. The article emphasizes specific contradictions of the future humanitarian teachers training for professional pedagogical activity and pays attention to the particular personal and professional qualities of humanitarian teachers. The article describes various points of view of national and foreign scientists on the problem of productive technologies and possibilities of their usage in practically oriented approach for the preparation of future humanitarian teachers. The article underlines that practically oriented approach provides the movement of emphasis from training of the future humanitarian teachers to their independent productive work. The article considers practically oriented approach to training future humanitarian teachers as one of the primary means of professionalization that allows to make reorientation from declared (what?) to procedural (what for? and why?) knowledge by creating productive situations which imitate professional problems and are directed for the integration of theoretical and practical components of the professional preparation. The article shows the “pedagogical clinic” as a form of practical training leading to master scientific and research, communication competence of future teachers of the humanities. The main training takes place in the process of working on the specific topics in a particular class helping in such a way a student to understand how the education system really works.

Keywords: practically oriented preparation, productive technologies, professional education, humanitarian section.

Подано до редакції 28.04.2014

УДК 159.922.8+159.923.2+159.9.072

О. Л. Мачушиник

ІНТЕРЕС ДО ПРОФЕСІЇ ЯК ЧИННИК ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ

Метою дослідження був пошук чинників розвитку пізнавальної активності майбутніх психологів. У дослідженні емпірично вивчалися аспекти зв'язку інтересу до професії та рівня розвитку пізнавальної активності. В результаті проведеного дослідження виявлено зв'язок між інтересом до професії та пізнавальною активністю студентів, показником якої є, зокрема, рівень їх успішності. Досліджено, що впевнені у правильному виборі професійного шляху студенти в цілому більш відповідально ставляться до навчання та опановування професійними навичками, є більш активними та самостійними у пошуку необхідної для навчання інформації.

Ключові слова: інтерес, ставлення, професійні мотиви, пізнавальна активність, майбутні психологи.

Постановка проблеми. Ускладнення економічної ситуації в Україні висуває підвищені вимоги до фахівців у будь-якій галузі народного господарства: активність, ініціативність, самостійність, здатність до запозичення ідей та до розробки власних, здатність до опанування нового, креативність. Запорукою успіху майбутньої професійної діяльності виступає такий рівень пізнавальної активності студентів, який дасть їм можливість самостійно оволодіти необхідною базою знань. А отже, роль пізнавальної активності у підготовці майбутніх кадрів є доволі значною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Як психологічний феномен пізнавальна активність розглядається як у працях педагогів (Ш. Амонашвілі, Л. Занков, Р. Лемберг, В. Лозова, М. Махмутов, Н. Половнікова, Л. Проколієнко, О. Савченко, М. Скаткін, Т. Шамова, Г. Щукіна та ін.), так і психо-

логів (Д. Богоявленська, Л. Божович, В. Котирло, С. Кулачківська, Ю. Кулоткін, М. Лісіна, Г. Люблінська, М. Мамаджанов, А. Маркова, О. Матюшкін, Н. Менчинська, Я. Пономарьов, Г. Сухобська, Н. Тализіна, І. Якиманська та ін.). Проте роботи в основному присвячені опису шляхів і засобів розвитку пізнавальної активності у дошкільників та учнів середньої школи. Досі мало робіт, що розглядають особливості пізнавальної активності саме у студентської молоді [1-3 та ін.]. Однак саме період навчання у ВНЗ є надзвичайно важливим для становлення майбутніх фахівців, а підвищення рівня пізнавальної активності студентів сприятиме покращенню їх професійної підготовки. Зокрема, це стосується майбутніх психологів, чия професійна діяльність є досить багатогранною. Майбутні психологи повинні бути готовими до вирішення складних особистісних

питань клієнтів, вмiти надати їм допомогу в кризових ситуацiях, допомогти подолати негативний вплив стресiв, оперувати діагностичним iнструментарiєм, розробляти корекцiйнi та розвивальнi програми. Проте, кожна людина – це своєрiдний "мiкрокосм", i тому в кожному конкретному випадку потрібно буде поновому підходити до вирiшення питань, а отже, бути активними, iнiцiативними, наполегливими та творчими. Цими проблемами не обмежується коло професiйних питань фахiвцiв-психологiв, але вони вказують на значущiсть пiдготовки спецiалiстiв на етапi вузiвського навчання. Проблеми полiпшення якостi пiдготовки психологiчних кадрiв присвяченi працi вiтчизняних вчених-психологiв О. Бондаренка, I. Булах, Т. Говорун, Л. Долинської, С. Максименка, В. Панка, Н. Пов'якель, Ю. Приходько, М. Савчина, Т. Титаренко, Л. Уманець, Н. Чепелевої, Т. Яценко та iнших. У них викладенi результати дослiджень рiзноманiтних аспектiв проблеми формування професiйно значущих якостей майбутнiх психологiв, питання їх особистiсного зростання, вплив методiв активного навчання на професiйне зростання майбутнiх фахiвцiв. Проте, серед проаналiзованої лiтератури не виявилось робiт, якi спрямованi на дослiдження пiзнавальної активностi у студентiв-психологiв. Тому наше дослiдження присвячене пошуку чинникiв розвитку пiзнавальної активностi майбутнiх психологiв.

Виклад основного матерiалу. Позитивне ставлення та iнтерес до обраної професiї виступають чинниками, що забезпечують високий рiвень розвитку ПА. Адже бажання стати висококвалiфiкованим спецiалiстом спонукає самостiйно шукати та активно здобувати знання, необхiднi для майбутньої професiї. Невпевненiсть у професiйному виборi, вагання щодо його правильностi знижують або й взагалi припиняють пiзнавальну активнiсть у професiйнiй сферi, переорiєнтовуючи на професiї, не пов'язанi з тiєю, що здобувається. Крім того, фахiвцям у галузi психологiї необхiдно встигати за тими явищами, якi з'являються вiдповiдно до нових соцiальних умов. Комп'ютеризацiя, Інтернет, широка доступнiсть задоволень рiзного роду та зняття багатьох заборон породжують новi психологiчнi проблеми, яких не було ранiше. У процесi самостiйної роботи фахiвцi-психологi зiштовхуються з такими проблемами, дослiдити та розв'язати якi, користуючись накопиченим багажем знань, уже неможливо. Як результат – психологi повиннi активно оволодiвати все новими i новими знаннями.

Зважаючи на актуальнiсть даної проблеми для пiдготовки фахiвцiв, завданнями цiєї роботи є емперичне вивчення аспектiв зв'язку iнтересу до професiї та рiвня розвитку пiзнавальної активностi. Пiзнавальну активнiсть визначають як iнтегративне утворення, до складу якого входять такi складовi, як iнiцiативнiсть, енергiйнiсть, iнтенсивнiсть дiяльностi, позитивне ставлення до дiяльностi (iнтерес, допитливiсть); самодiяльнiсть, саморегуляцiя, воля особистостi (наполегли-

вiсть, завзяття в досягненнi мети); цiлеспрямованiсть дiяльностi, творчiсть. У психологiчнiй лiтературi багатьма дослiдниками (Л. Божович, О. Ковальов, В. М'ясищев, С. Рубiнштейн та iн.) iнтерес визначається як ставлення особистостi до дiйсностi. За О. Ковальовим, iнтерес – це "специфiчне ставлення особистостi до об'єкта в силу його життєвої значимостi та емоцiйної привабливостi" [4].

З метою дослiдження пiзнавальної активностi студентiв та факторiв її становлення ми вивчали iнтереси та ставлення студентiв до професiї, їх професiйнi уподобання та бажання. У дослiдженнi взяли участь студенти-психологi I-V курсiв Нацiонального педагогiчного унiверситету iменi М. П. Драгоманова, Житомирського державного унiверситету iменi Iвана Франка та Житомирського iнституту Мiжрегіональної академiї управлiння персоналом (всього – 318 осiб). Пропонувалося вiдповiсти на декiлька запитань для вивчення професiйних бажань, iнтересiв та ставлень студентiв-психологiв до обраної спецiальностi.

Перше питання стосувалося змiсту професiйних уподобань ще до вступу у ВНЗ: "Про яку професiю для себе Ви мрiяли?". Про професiю психолога як бажану для себе висловилися 135 студентiв, що складає лише 42,5 % вiд усiєї вибiрки дослiджуваних; вчителем бачив себе 31 студент (9,7 %), iншу професiю, не пов'язану нi з психологiєю, нi з викладанням, хотiли здобути 152 респонденти, або 47,8 %. Лише бiля половини дослiджуваних (52,2 %) при вступi до вузу дiйсно прагнули здобути спецiальнiсть, яку i обрали, або близьку до неї професiю вчителя, iнша ж частина абiтурiєнтiв мала iншi професiйнi плани. Логiчним виглядає припущення, що у подальшому студенти, не зорiєнтованi на обрану професiю, можуть мати проблеми, пов'язанi з професiйним становленням. Вони потребуватимуть особливо уважного ставлення до себе з боку викладачiв з метою їх професiйного переорiєнтування.

Друге питання спрямоване на визначення причин обрання даного фаху: "Чому Ви обрали спецiальнiсть психолога?" Серед причин вибору професiї респондентами були названi наступнi: "психологiя – моє покликання", "це моя мрiя", "сподобалась професiя", "хочу краще розумiти себе та iнших". Ця група причин вказує на свiдомий професiйний вибiр: до неї входять професiйнi мотиви та iнтерес до психологiї. Сумарно по вибiрцi ця група нараховує 59,4 %, тодi як 40,6 % становить група причин iншого змiсту: "вступив з цiкавостi", "престижна професiя", "необхiдна вища освiта", "змусили батьки", "не змiг вступити на спецiальнiсть, яка подобалася", "не вистачило коштiв на iншу спецiальнiсть". Як бачимо, цi вiдповiдi не свiдчать про позитивне початкове ставлення до обраної професiї даної когорти респондентiв.

Професiйнi мотиви та iнтерес до самої психологiї ("хочу бiльше дiзнатися про себе та iнших") складають 41,2 % та 18,2 % вiд усiх вiдповiдей. Вiдповiдно до курсiв вони розподiлилися таким чином: на профе-

сійні мотиви вказали 50 % студентів I курсу, 52,4 % – II курсу, 30,1 % – III курсу, 40 % – IV курсу та 39,6 % – V курсу. Результати щодо такого мотиву, як інтерес до психології, виявилися наступними: 31,8 % (I курс), 25,4 % (II курс), 19,3 % (III курс), 10,7 % (IV курс) та 7,5 % (V курс). Як бачимо, частка професійних мотивів серед студентів різних курсів помітно не змінюється, а от частка інтересу до психології як мотиву істотно відрізняється. На нашу думку, це може вказувати на насичення студентами старших курсів потрібною їм інформацією щодо вивчення психології людини та зменшення особистісної значущості цього мотиву в ретроспективі.

Питання "Як навчання у вузі впливає на розвиток Вашого інтересу до професії?" спрямоване на вивчення розвитку студентського ставлення до професії, яку вони набувають. Під час дослідження переважна більшість студентів I курсу вказала на зростання інтересу – 79,5 %, близькими до них виявилися відповіді студентів II та III курсів – 71,4 % та 75,9 % відповідно. Значно нижче оцінили такий вплив студенти-старшокурсники: 52 % (IV курс) та 62,3 % (V курс). Негативне або індиферентне ставлення зазначили 20,5 % студентів I курсу, 28,6 % – II курсу, 24,1 % – III курсу, 48 % – IV курсу та 37,7 % студентів V курсу. В цілому по вибірці 67,6 % респондентів повідомили про збільшення інтересу до професії і 32,4 % не змогли оцінити цей вплив або вибрали варіант відповіді, що вказував на негативний вплив навчання на інтерес до професії психолога.

Наступне питання спрямоване на виявлення того, чи змінилися в процесі навчання у вузі наміри студентів щодо майбутньої професії: "Чи повторили б Ви свій вибір професії?" Провчившись певний час у вузі та отримавши деякі знання та практичні уміння, студенти так оцінили правильність свого вибору: 210 (66 %) студентів підтвердили правильність обраного фаху, проте, 108 (34 %) респондентів вважають, що вони зробили неправильний професійний вибір.

Серед студентів різних курсів отримані дані розподілилися наступним чином: першокурсників, що впевнені у правильності вибору професії, виявилось 81,8 %, другокурсників – 77,8 %, на III курсі таких осіб – 68,7 %, на IV – 50,7 % і на V – 56,6 %. Як бачимо, частка осіб, які вважають, що їх професійний вибір не був вдалим, є більш значною серед студентів-старшокурсників. Вона збільшується приблизно від п'ятої частини студентів, що навчаються на молодших курсах, майже до половини старшокурсників.

Наступне питання: "Чи хотіли б Ви перейти до іншого вузу або на інший факультет задля отримання іншої професії?" стосувалося критерію стійкості професійного вибору студентів. Результати розподілились таким чином: відповідь "так" дали 19,5 % студентів, "не знаю" – 22,3 %, "ні" – 58,2 %. Серед студентів I курсу за зміну фаху висловились 6,8 %, не змогли визначитися – 22,7 % і впевненими у правильності вибору були 70,5 %. Близькими виявилися і результа-

ти відповідей студентів II та III курсів: "так" – 6,3 % і 12 % студентів, "не знаю" – 25,4 % і 20,5 %, "ні" – 68,3 % і 67,5 %. Відповіді ж старшокурсників суттєво відрізняються. Отримати іншу професію хотіли б 38,7 % студентів IV та 30,2 % студентів V курсу. Побажали не розкривати планів, а тому обрали відповідь "не знаю" 16 % студентів IV та 30,2 % студентів V курсу. Впевненість у правильності професійного вибору продемонстрували 45,3 % студентів IV та 39,6 % студентів V курсу. Отже, лише близько половини студентів свідомо обрали професію та не збираються її змінювати. Інша ж частина студентів, зробивши певною мірою змушений або випадковий вибір, потребує особливої уваги до себе, інакше згодом через це ймовірно виникатиме проблема плинності кваліфікованих кадрів.

Ще одне питання опитувальника дозволило отримати дані про майбутній професійний шлях особистості: "Чи плануєте Ви після закінчення вузу працювати за фахом?". Важливим є те, чи мають студенти намір, отримавши певну кваліфікацію, надалі працювати за спеціальністю. Результати виявилися такими: серед студентів I-V курсів 73,3 % молодих людей мають намір влаштуватися згідно обраного фаху, 26,7 % – прагнуть знайти собі зовсім інше місце для працевлаштування. Відповідно: 81,8 % першокурсників, 85,7 % другокурсників та 81,9 % третьокурсників бажають влаштуватися на посаду психолога. Серед студентів IV – V курсів таких осіб відповідно 61,3 % та 54,7 %. Отримані результати свідчать, що студенти старших курсів уже меншою мірою налаштовані бути психологами, ніж студенти молодших курсів. На нашу думку, це можна пояснити більш реальним ставленням до результатів свого навчання та глибшим зануренням у професію. Саме тоді у студентів з'являється можливість порівняти власні уявлення про професію психолога з її реальним змістом, і виявляється, що не всі студенти до цього готові. Схожі результати щодо максимальної задоволеності обраною професією першокурсниками та її постійним зниженням до п'ятого курсу були отримані й іншими дослідниками (А. Реан).

За отриманими відповідями ми виявили респондентів, які впевнені у помилковості професійного вибору, і тому не мають наміру йти працювати за отриманою спеціальністю. Таких студентів виявилось 13,6 % на першому, 12,7 % на другому, 15,7 % на третьому, 36 % на четвертому та 32,1 % на п'ятому курсах. Простежується збільшення кількості негативного сприйняття професії у студентів старших курсів у порівнянні зі студентами молодших курсів. Є й такі студенти, у яких підтвердження професійного вибору поєднується із небажанням працювати за спеціальністю. Всього таких респондентів виявилось 4,1 % від усієї вибірки. Окремо по курсах ці дані розподіляються наступним чином: 4,5 % (I курс), 1,6 % (II курс), 2,4 % (III курс), 2,7 % (IV курс) та 11,3 % (V курс). Слушною видається думка, що не бажають працювати за

фахом ті студенти, які прагнуть лише здобути диплом про вищу освіту, або ж ті, які не докладали зусиль для оволодіння майбутнім фахом і тепер не впевнені у власних знаннях.

У цілому тих студентів, які впевнені у правильності вибору професії та бажають прикласти власні сили для вирішення професійних задач, виявилось 61,9 %. Серед першокурсників їх 77,3 %, другокурсників – 76,2 %, третьокурсників – 66,3 %, серед студентів IV та V курсів – 48 % та 43,4 % відповідно. Є частина студентів, що на запитання про повторення вибору професії психолога демонструють відмову, але погоджуються піти випробувати власні сили у професії, яку здобувають. Вони становлять 12 % від усієї кількості респондентів та по курсах розподілені наступним чином: 4,5 % (I курс), 9,5 % (II курс), 15,7 % (III курс), 14,7 % (IV курс) та 11,3 % (V курс).

Студентам пропонувалося також дати оцінку власній активності у підготовці до занять, пошуку та оволодінні необхідними їм для успішної професійної підготовки знаннями за 5-бальною шкалою (від 1 до 5). У результаті ми отримали такі показники: найвищим балом ("5") та найнижчим ("1") власну активність оцінили 1,9 % і 1,9 % студентів; "4" бали собі поставили 35,2 % студентів; "3" – 41,5 % і "2" – 19,5 %. Переважна частина студентів оцінила свої зусилля як посередні та низькі. Аналіз самооцінки студентів показав, що оцінки найвищого та найнижчого гатунку зустрічаються на різних курсах приблизно в однаковій кількості. А ось кількість балів добре ("4") зменшується від першого до п'ятого курсу – 59,1 % – 34,9 % – 40,9 % – 28 % – 16,9 %. Так само від курсу до курсу росте оцінювання своєї активності у категоріях середніх та низьких балів. Середній бал ("3") зростає від третини у першокурсників до половини у випускників: 29,6 % – 61,9 % – 38,6 % – 29,3 % – 49,1 %. Бал із позначкою "2" збільшується таким чином: 4,5 % – 1,6 % – 16,9 % – 40 % – 28,3 %. Отримані результати дають нам змогу говорити про те, що, хоча студенти й розуміють значення активності у навчанні та оволодінні необхідними професійними знаннями та навичками, однак дійсну активність не демонструють.

На питання: "Від чого, на Вашу думку, залежить успішність професійної підготовки" 67,9 % студентів відповіли, що вважають цим чинником власну активність, ініціативність, самостійність; 26,7 % – організацію процесу навчання у вузі та 5,4 % – допомогу та підтримку близьких та знайомих людей. Стосовно ролі власної активності та допомоги з боку рідних відповіді студентів усіх курсів були близькими, а ось впевненість у провідній ролі організації навчання у вузі зросла від 27,3 % на I курсі до 37,7 % на V курсі. Як бачимо, переважна більшість студентів розуміє роль власної активності в оволодінні необхідними професійними знаннями, вміннями, навичками; близько третини студентів перекладають відповідальність за успішність професійної підготовки на організацію навчання у вузі, орієнтуючись, перш за все, на зовні-

шні, а не на внутрішні спонуки у навчанні; невеликий відсоток студентів вважає, що цим чинником є допомога збоку.

Отримані вище дані ми співвідносили з критерієм успішності, як результатом творчого ставлення студентів до своєї основної діяльності. Після вивчення рівня академічної успішності студентів, ми умовно розділили їх на такі групи:

1) 1-а група – найвищий рівень знань – до неї віднесли студентів, що навчаються лише на "відмінно";

2) 2-а – високий рівень – студенти, що отримують "відмінно" та "добре";

3) 3-я – середній рівень – студенти отримують лише "добре";

4) 4-а – рівень нижче середнього – мають студенти, які вчаться на "добре" та "задовільно" з переважанням "добре";

5) 5-а – низький рівень – студенти вчаться на "добре" та "задовільно" з переважанням "задовільно";

6) 6-а – найнижчий рівень – студенти мають лише задовільні оцінки.

Аналіз успішності показав, що до 1-ого рівня академічної успішності можна віднести лише 15,7 % (50 чоловік) від усієї вибірки студентів, до 2-го рівня – 23 % (73 респонденти), які разом складають 38,7 % студентів I-V курсів. До групи із 3-им рівнем навчання увійшло 12,9 % молоді (41 особа), групу 4-го рівня утворили 18,6 % молодих людей (59 осіб). Загалом це 31,4 % студентської молоді (100 респондентів). 22,6 % та 7,2 %, що разом складає 29,8 % від усіх респондентів, – це чисельність груп 5-го та 6-го рівнів відповідно.

Якщо порівняти, як змінюються показники успішності навчання серед студентів на різних курсах, то отримуємо наступні дані:

а) 1-ий – найвищий рівень академічної успішності: I курс – 2,2 % студентів від усього контингенту вибірки, II курс – 4,1 %, III курс – 4,7 %, IV курс – 3,8 %, V курс – 0,9 %;

б) 2-ий – високий рівень: I курс – 1,9 % студентів, II курс – 5,4 %, III курс – 7,6 %, IV курс – 5 % курс, V курс – 3,1 %;

в) 3-ій – середній рівень: I курс – 3,2 % студентів, II курс – 4,4 %, III курс – 5 %, IV курс – 0 %, V курс – 0,3 %;

г) 4-ий – рівень нижче середнього: I курс – 3,2 % студентів, II курс – 2,2 %, III курс – 0,6 %, IV курс – 5,7 %, V курс – 6,9 %;

д) 5-ий – низький рівень: I курс – 2,8 % студентів, II курс – 3,5 %, III курс – 4,4 %, IV курс – 7,5 %, V курс – 4,4 %;

е) 6-ий – найнижчий рівень: I курс – 0,6 % студентів, II курс – 0,3 %, III курс – 4,1 %, IV курс – 1,3 %, V курс – 0,9 %.

Отримані результати успішності, на нашу думку, свідчать про недостатній рівень пізнавальної активності студентської молоді. Хоча значна частина студен-

тів (близько 60 %) вказує на інтерес до професії, бажання набувати та вдосконалювати свої професійні навички, працювати в подальшому за обраним фахом, проте, все ж не демонструє активності, ініціативності та заповзятості у навчанні. В самооцінці активності виразилося власне бачення студентами своїх зусиль у навчанні та професійному зростанні, яке певним чином відобразилося у якості їх успішності.

У результаті проведеного аналізу ми отримали змогу виділити дві групи студентів – групи А та Б. Одні з них були впевнені у правильності вибору професії та виявляли бажання спробувати у ній свої сили, інші – або демонстрували негативне ставлення до професії психолога, або вагалися. Був додатково проведений аналіз результатів успішності студентів обох груп. Тих студентів, які були впевнені у правильності вибору професії та виявляли бажання спробувати у ній свої сили, виявилось 197 осіб (61,9 %) – "група А". Серед них найвищий рівень академічної успішності мають 39 студентів (19,8 %). Розподіл згідно курсів такий: I курс – 17,9 % студентів, II курс – 23,1 %, III курс – 30,8 %, IV курс – 20,5 % курс, V курс – 7,7 %. Високий рівень успішності у 51 студента (25,9 %), він розподілився по курсах так: I курс – 7,8 % студентів, II курс – 31,4 %, III курс – 37,3 %, IV курс – 17,6 % курс, V курс – 5,9 %. Середній рівень у 29 (14,7 %) студентів: I курс – 27,7 %, II курс – 34,5 %, III курс – 31 %, IV та V курси – по 3,4 %. Студенти, які мали вказані види успішності, були нами об'єднані в одну підгрупу з робочою назвою "успішне навчання", що дало можливість відокремити їх від підгрупи під назвою "посереднє навчання". Перша підгрупа налічує 119 студентів (60,4 %), друга – 78 (39,6 %). Стосовно другої групи, то успішність нижче середнього рівня виявлена у 36 студентів (18,3 %): I курс – 22,2 %, II курс – 11,1 %, III курс – 5,6 %, IV курс – 33,3 %, V курс – 27,8 %. Низький рівень успішності мають в цілому 32 студенти (16,2 %): I курс – 21,8 %, II курс – 25 %, III курс – 15,6 %, IV та V курси – по 18,8 %. Група з найнижчим рівнем виявилася найменш чисельною – 10 (5,1 %) студентів: на I та IV курсах – таких студентів не виявлено, на II та V курсах – по 1 студенту (10 %), найчисельнішим у цьому плані виявився III курс – 8 осіб (80 %).

Окремо ми проаналізували успішність студентів (121 респондент, 38,1 % від загалу), які вважали, що зробили неправильний професійний вибір, і тому не мають наміру йти працювати за отриманою спеціальністю; тих, які не повторили б професійний вибір, але погоджуються піти випробувати власні сили у професії, яку здобули, та тих, що начебто задоволені навчанням за даною спеціальністю, але виявили небажання працювати за фахом. Вони отримали назву "група Б". У порівнянні із впевненими стосовно професії студентами (з групи А) тут найвищий рівень академічної успішності мають лише 11 осіб (9 %), високий рівень здобули 22 респонденти (18 %), середній – 12 чоловік (10 %), рівень нижче середнього –

23 студенти (19 %), низький рівень – 40 студентів (33 %), найнижчий рівень – 13 осіб (11 %). Як бачимо, до підгрупи "успішне навчання" увійшло 45 студентів (37 %), до підгрупи "посереднє навчання" – 76 студентів (63 %). Ці результати дають нам змогу говорити, що невпевнені у правильному професійному виборі студенти вчаться гірше, ніж їх впевнені ровесники, адже результати успішності у групі впевнених студентів приблизно схожі за кількістю, але відрізняються якісно. Отже, інтерес до професії сприяє підвищенню успішності студентів.

Також встановлено, що про професію психолога мріяли 45,2 % студентів групи А та лише 9,1 % студентів групи Б; вчителем хотіли бути 7,6 % студентів групи А та 13,2 % студентів групи Б; про інші професії мріяли 47,1 % студентів групи А та 77,7 % студентів групи Б. Ці дані показують, наскільки відрізняються мрії студентів обох груп.

Порівнюючи відповіді студентів виділених груп А та Б на питання: "Чому Ви обрали спеціальність психолога?", ми визначили, що 80,2 % представників групи А вказали на свідомі позитивні причини вибору професії – професійні мотиви та інтерес до психології. У групі Б цей показник значно нижчий – 44,6 % студенти, що входять до складу групи. Негативне або індиферентне ставлення продемонстрували у групі А 19,8 % та у групі Б – 55,4 % опитаних осіб.

На питання "Як навчання у вузі впливає на розвиток Вашого інтересу до професії?" 78,2 % студентів групи А та 50,4 % студентів групи Б вказали, що інтерес виріс. Індиферентне ставлення продемонстрували 5,1 % та 11,6 % студентів відповідно груп А та Б. Негативне ставлення виявили у 1,5 % студентів групи А та 7,4 % студентів групи Б. Не визначилися по цьому питанню 15,2 % та 30,6 % респондентів груп А та Б відповідно.

Стосовно питання "Чи хотіли б Ви перейти до іншого вузу або на інший факультет задля отримання іншої професії?" ствердно відповіли всього 6,6 % респондентів групи А та 40,5 % – групи Б, негативну відповідь ми отримали від 76,1 % та відповідно 28,9 % респондентів груп А та Б; невизначена відповідь була у 17,3 % та 30,6 % респондентів груп А і Б.

Успішність професійної підготовки, на думку 75,6 % студентів групи А та 55,4 % студентів групи Б, залежить від їх власної активності, самостійності та ініціативності; допомоги від батьків очікує приблизно однакова кількість студентів обох груп (5,1 % та 5,8 % відповідно); перекладають відповідальність за студентську успішність у професійній підготовці на організацію процесу навчання у вузі 19,3 % студентів групи А та дещо більша кількість студентів групи Б – 38,8%.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Результати порівняння отриманих даних від респондентів обох груп вказують на наявний зв'язок між інтересом до професії та пізнавальною активністю студентів, показником якої є, зокрема, рівень їх успішності. Ті студенти, що впевнені у правильному

виборі професійного шляху, в цілому більш відповідально ставляться до навчання та опановування професійними навичками. Вони більш активні та самостійні у пошуку необхідної для навчання інформації, ніж студенти, які не впевнені у професійному виборі.

Пізнавальна активність – досить широке та багатопланове поняття із недостатньою визначеністю та вивченням. Подальші наші дослідження спрямовані на поглиблення уявлень про пізнавальну активність, структуру, види та чинники, що її визначають. Лише

цілеспрямована, кропітка робота студентів у вищому навчальному закладі закладе підґрунтя їх майбутньої професійної діяльності, дасть можливість вирішувати більшість професійних завдань. Допомогти студентам оволодіти професійно важливі знання та навички є важливим завданням викладання у вищому навчальному закладі. Тому у подальшому ми працюватимемо над розробкою програм та тренінгів з розвитку пізнавальної активності студентів – майбутніх психологів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алексєнко Т. А. Пізнавальна активність студентів / Т. А. Алексєнко // Психолого-педагогічні проблеми професійної освіти: Науково-методичний збірник. – К., 1994. – С. 317-320.

2. Голева З. В., Іванова О. К. Пізнавальна активність як умова розвитку творчого мислення студента / З. В. Голева, О. К. Іванова // Активізація творчого мислення студента: Зб. статей. – К.: Вища школа, 1976. – С. 23-29.

3. Яворовская Л. М. Особенности познавательной активности студентов как предпосылка использования групповых форм обучения / Л. М. Яворовская // Сборник научных работ аспирантов Харьковского государственного университета. – Харьков, 1992. – С. 194-198.

4. Ковалев А. Г. Психология личности / А. Г. Ковалев. – М.: Просвещение, 1965.

REFERENCES

1. Alexseienko, T.A. (1994). Piznavalna aktyvnist studentiv [Students' cognitive activity]. *Psykhologo-pedagogichni problemy profesiinoi osviti - Psychopedagogical problems of professional education*. Kyiv [in Ukrainian].

2. Goleva, Z.V., & Ivanova, O.K. (1976). Cognitive activity as a condition for the development of students' creative thinking [Piznavalna aktyvnist yak umova rozvytku tvorchoho myslennia studenta]. *Aktyvizatsiia tvorchoho myslennia studenta - Activation of student's creative thinking*. Kyiv: Vyshcha Shkola [in Ukrainian].

3. Yavorovskaia, L.M. (1992). Osobennosti poznatelnoi aktivnosti studentov kak predposylka ispolzovaniia gruppovykh form obucheniia [The peculiarities of students' cognitive activity as a prerequisite for the usage of group forms of teaching]. *Sbornik nauchnykh rabot aspirantov Harkovskogo gosudarstvennogo universiteta - Collection of scientific works of the PhD. students at Kharkov State University*. Kharkiv [in Russian].

4. Kovalev, A.G. (1965). *The psychology of a personality [Psihologiya lichnosti]*. Moscow: Prosveshcheniie [in Russian].

Е. Л. Мачушник

ИНТЕРЕС К ПРОФЕССИИ КАК ФАКТОР ПОЗНАВАТЕЛЬНОЙ АКТИВНОСТИ БУДУЩИХ ПСИХОЛОГОВ

Целью исследования был поиск факторов развития познавательной активности будущих психологов. В исследовании эмпирически изучались аспекты связи интереса к профессии и уровня развития познавательной активности. В результате выявлена связь между интересом к профессии и познавательной активностью студентов, показателем которой является, в частности, уровень их успеваемости. Исследовано, что уверенные в правильном выборе профессионального пути студенты в целом более ответственно относятся к учебе и приобретению профессиональных навыков, более активны и самостоятельны в поиске необходимой для обучения информации.

Ключевые слова: интерес, отношение, профессиональные мотивы, познавательная активность, будущие психологи.

O. L. Machushnyk

INTEREST IN THE PROFESSION AS A FACTOR OF COGNITIVE ACTIVITY OF FUTURE PSYCHOLOGISTS

The article is devoted to the problem of cognitive activity that is currently of special importance to future psychologists whose professional occupation lies in providing another people with expert psychological assistance. Future specialists are constantly searching for new knowledge and rich information in order to solve professional problems. The sufficient level of cognitive activity will serve as the force that will help them solve professional tasks successfully. The aim of the research lies in finding the factors of cognitive activity of future psychologists. The paper empirically studies the aspects of the connection of interest and the level of cognitive activity to profession. The questionnaire modified by the author and directed at studying professional desires, interests and attitudes of Psychology students to their chosen

specialty has been used. In the course of the research the connection between the interest in the profession and the cognitive activity of students (the indicator of the latter is the level of their excellence) has been determined. It has been proved that those students who are confident that they have selected the right career path have, in general, a more responsible attitude to studying and acquiring professional skills and are more active and independent in finding the information necessary for studying. Uncertainty in a professional choice, hesitation about its correctness might reduce or even stop cognitive activity in the professional sphere, reorienting it into activities and occupations that are not related to the one that is pursued. Therefore, a positive attitude and interest in their chosen profession are factors that provide a high level of cognitive activity of the person.

Keywords: interest, connection, professional motives, cognitive activity, future psychologists.

Подано до редакції 16.04.2014
